16. Yüzyıl Şairlerinden Karamanlı Sabûhî ve Bazı Gazelleri[1]

YASİN ŞEN*

ÖZ

Sabûhî, 16. yy.'da yaşayan divan şairlerindendir. Kanunî Sultan Süleyman devrinde yaşamıştır. Tezkirecilerin verdiği bilgiye göre Karamanlıdır ve asıl adı Abdullah'tır. Şairin doğum ve ölüm tarihleri hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Hasan Çelebi şairin kendisine Abdî-i Zarîf dendiğini söylüyor. Beyânî de şairin "kadimî zurefâ"dan olduğunu ifade ediyor. Sabûhî iyi bir eğitim almış ve çeşitli yerlerde müderrisliklerde bulunmuştur. Kendisi Kânûnî Sultan Süleyman'ın hocalarından Hayrüddin Hâce'den mülâzım olmuş ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunan medreselerde görev yapmıştır. Bu yerler arasında Amasya ve Kütahya da vardır. Sabûhî'nin çevresinde bazı tanınmış ilim erbâbı ve şairlerin olduğunu, kendisinin de bu tür şâirlerin, ilim adamlarının ve bazı devlet adamlarının meclisine katıldığını kaynaklardan öğrenmekteyiz. Âşık Çelebi ve Seydî Ali Reis bahsedilen isimler arasındadır. Şairin kaynaklarda bir divanının olduğu belirtilmektedir. Bu makalede 16. yüzyıl şairlerinden Karamanlı Sabûhî'nin hayatı ve henüz üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış gazelleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar sözcükler: Karamanlı Sabûhî, klasik Türk şiiri, gazel, nazire

1 Bu makale 17-19 Mayıs 2017 tarihleri arasında, Ordu Üniversitesi tarafından düzenlenen I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Sempozyumu'nda "16. Yüzyıl Şairlerinden Karamanlı Sabûhî ve Şiirleri" başlığıyla sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

* Dr. Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/ANKARA
E-posta: sen_yasin@windowslive.com

Giriş

16. yüzyıl, Klasik Türk Edebiyatı'nın büyük temsilcilerinin yetiştiği bir dönemdir. Bu dönemde başta Sultan II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, Kânûnî Sultan Süleyman gibi padişahlar olmak üzere şehzadelerin, devlet adamlarının ve âlimlerin şiirle iştigal etmesi, mevcut siyâsî istikrar ve başarı ortamında herhalde şiirin daha çok takdir görmesine ve şairlerin himâye edilmesine imkân tanımıştır. Sadece Osmanlı coğrafyası değil, bu dönemde Çağatay ve Azerî sahası da Türk kültürünün büyük şahsiyetlerinin yetiştiği ve önemli edebî örneklerin verildiği bölgelerdendir (Çelebioğlu 1994: 15).

Bu yüzyıl içerisinde Kânûnî Sultan Süleyman tahtta bulunduğu zaman dilimi ise herhalde ayrıca ele alınmayı hak etmektedir. Bu dönemde Osmanlı Devleti, hemen her bakımdan tarihinin zirvesine yükselmiştir. Bu yükseliş sadece belirli sahalara bağlı kalmamıştır. Âmil Çelebioğlu'nun ifadesiyle bu devir "hemen her sahada olduğu gibi Türk Edebiyatı yönünden de gerçekten muhteşem ve istisnâî bir devirdir" (Çelebioğlu 1994: 7). Bu yüzyılın herhalde en güzel talihi, Türk devletlerinin, asker olduğu kadar şâir ve âlim hükümdârlar tarafından yönetiliyor olmasıdır.

Bu yüzyılda edebiyatın ve şairlerin devlet adamları tarafında himaye edildiğini görmekteyiz. Padişahların yakın çevresinde şairlerin bulunuyor olması şiirin çeşitlenmesinde ve gelişmesinde etkili olmuş olmalıdır (Kurnaz 2011: 31). Himaye ve caize geleneği şiirin ve diğer sanatların korunmasını beraberinde getirdiği gibi, herhalde şairlerin şiire daha çok vakit ayırmasını, iyi şiirin kötüsünden ayırt edilmesi için gerekli edebî ortamların oluşmasını da sağlamıştır.

16. yüzyıl Klasik Türk Edebiyatının büyük şairlerinin yetiştiği yüzyıldır. Bunun yanı sıra, tezkirelerde adı geçen, şiirleri kaybolmuş veya günümüze ulaşmamış yahut bugün hakkında pek bilgi bulunmayan şairlerin varlığı da tahmin edilebilir. Adı tezkirelerde yer alan, şiirleri hakkında henüz bir çalışma bulunmayan ve araştırmacılar tarafından hayatı hakkında çok az şeyler söylenebilen şairlerden birisi de Karamanlı Sabûhî'dir. Bu çalışmada 16. yüzyıl şairlerinden Karamanlı Sabûhî'nin hayatı, divanı, edebî anlayışı söz konusu edilecek ve gazellerinden örnekler verilecektir.

1. Karamanlı Sabûhî'nin Hayatı, Divanı ve Sanatı

1. 1. Hayatı

Tezkirelerde üç Sabûhî'den söz edilmektedir. Bunlardan birincisi Bursalı Derviş Sabûhî'dir. Diğeri Tokatlı Sabûhî Ahmed Dede'dir. Sabuhî Dede, 17.

yüzyıl şairidir. Türkçe ve Farsça divanları bulunmaktadır (İpekten vd. 1988: 401). Bizim söz konusu edeceğimiz Karamanlı Sabûhî hakkında geniş bilgi aşağıda verilmiştir. Ancak şunu belirtelim ki, Sabûhî hakkındaki bilgiler birçok eski şairde karşılaştığımız gibi oldukça sınırlıdır.

Karamanlı Sabûhî, 16. yy. ve Kanunî Sultan Süleyman devri divan şairlerindendir. Âşık Çelebi, tezkiresinde onun İstanbul kadısıyken vefat eden Hicrî Kara Çelebi'yle akraba olduğunu söyler. Hasan Çelebi de bu bilgileri tekrar eder ve Sabûhî'nin babasının İran'dan Anadolu'ya göç ettiğini belirtir. Tezkirecilerin verdiği bilgiye göre kendisi Karamanlıdır ve asıl adı Abdullah'tır. Şair, Kanûnî Sultan Süleyman'ın hocalarından olduğu söylenen Hayreddin Efendi'den mülazım olmuş ve çeşitli yerlerde kadılıklarda bulunmuştur. Sabûhî'nin doğum ve ölüm tarihleri hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Nâil Tuman da Sabûhî hakkında verdiği kısa malûmâtta yukarıdaki bilgileri tekrarlamaktadır (Tuman 2001/II: 548).

Hasan Çelebi, şairin kendisine Abdî-i Zarîf dendiğini söylüyor. Beyânî de tezkiresinde bu bilgiyi tekrar ediyor ve şairin "kadimî zurefâ"dan olduğunu sözlerine ekliyor (Sungurhan Eyduran 2008: 106). Âşık Çelebi, tezkiresinde onun yaşadığı zamanda İstanbul'da dört kişinin "Zarîf" lakabıyla anıldığını, Karamanlı Sabûhî'nin bunlardan biri olduğunu söylüyor (Kılıç 2010/III: 1284). Çelebi sözlerinin devamında Sabûhî hakkında "lakabı 'Abdî-i Zarîf idi, fi'l-hakîka haylice harîf idi" demekte ve şairin şu beytini lakabı hakkında söylediğini ifade etmektedir:

> Güzel yigitlere ḳul oldı bādeye bende
> Ṣabūhī'ye bu cihetden dinildi ʿAbdī Ẓarīf (Kılıç 2010/III: 1283)

Sabûhî bir başka beytinde bu zarâfet bahsine yine şöyle temas eder:

> Meyl itse Ṣabūhī ne ʿaceb bādeye ol kim
> Ṭabʿında leṭâfet ola ẕâtında ẓarāfet (Divan: 10a)

Tezkirecilerin tekrar ettiği bu zarif ve zurefâ tâbirlerinden Karamanlı Sabûhî'nin çevresinde zarâfetiyle tanınan biri olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Hasan Çelebi de onun hakkında "Zerâfetle şöhre-i dünyâ olan kadîmî zürefâdandur" (Sunugurhan-Eyduran 2009: 461) ifâdelerini kullanıyor. Bu arada bu makaleye konu olan divanda "Divançe-i Sâbûhî 'Abdî-i Zarîf-i Karâmânî" şeklinde bir not bulunmaktadır.

İcrâ ettiği mesleğe ve civârında bulunduğu şahsiyetlere bakılacak olursa Sabûhî'nin iyi bir eğitim gördüğünü söylemek mümkün. Âşık Çelebi, tezkiresinde onun ilimde akrânı içerisinde mümtaz olduğunu söyler (Kılıç 2010/III: 1284). Kendisi Kânûnî Sultan Süleyman'ın hocalarından Hay-

rüddin Hâce'den mülâzım olmuş, Amasya ve Kütahya başta olmak üzere Anadolu'nun çeşitli yerlerinde müderrisliklerde bulunmuştur.

Karamanlı Sabûhî, ilmin yanı sıra mûsıkî ve şiirle de meşgul olmuştur. Âşık Çelebi onun güzel bir sese sahip olduğunu ve tanbur çalabildiğini söyler (Kılıç 2010/III: 1284). Yine Çelebi'ye göre, Sabûhî Karaman'dan İstanbul'a geldiğinde mûsıkîdeki maharetiyle meşhur olmuştur. Onun bulunduğu meclislere insanların büyük bir ilgi gösterdiğini yine Âşık Çelebi'den öğrenmekteyiz.

Sabûhî'nin, yaşadığı devirde bazı kalem erbabı ve devlet adamlarıyla yakınlık kurduğunu söyleyebiliriz. Seydî Ali Reis kaynaklarda zikredilen isimler arasındadır. Âşık Çelebi, Seydî Ali Reis'le Karamanlı Sabûhî'nin çok yakın arkadaş olduklarını ve her nereye giderse gitsin Sabûhî'nin dönüp geldiği yerin onun evi olduğunu söyler ve onun Seydî Ali Reis'le yakınlığını şöyle ifade eder:

"Ammâ menzil ü me'vâsı merhûm Kâtibî Seydî 'Ali hânesi ve her ne makâmı seyr eylese 'âkıbet karârgâhı anun kâşânesi idi. Levâzım-ı zarûriyyesine ol mütekeffil ve her bâr bâr-ı me'ûnâtına ol mütehammil idi. Biri birine karındaşdırlar ve hâlet-i gamda hem-dem olup yaş dökmekde ve vakt-ı işretde yek-dil olup cur'a-pâş olmakda demü'l-ahaveyn gibi bir yirden cûş u hurûş iderlerdi." (Kılıç 2010/III: 1284).

Âşık Çelebi "Monla Sabûhî" diye andığı şairin bekâr yaşadığını söylemektedir. Ömrü sohbet toplantılarında, hamamlarda, güzelleriyle ünlü olmuş yerlerde geçen Sabûhî'nin zevk ve safâ ehli bir kişi olduğu söylenebilir. (Kılıç 2010/III: 1285).

Sabûhî Baalbek kadısıyken vefat etmiştir. Âşık Çelebi'ye göre öldüğünde geriye varislerine kalacak hiçbir şey bırakmamıştır.

1. 2. Divanı

Karamanlı Sabûhî'nin Kanunî Sultan Süleyman adına tertip edilmiş bir divanının olduğunu Riyâzî, Riyâzü'ş-Şu'arâ'da nakleder (Riyâzî: 95b). Bu divanın şimdilik bir nüshasını tespit edebildik. Bu nüsha Medine'de bulunan Arif Hikmet Bey Kütüphanesi'nde 811157 numarada kayıtlıdır.[2] Bazı araştırmacılar Sabûhî'ye ait başka bir divan nüshasının Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi'nde olduğunu söylese de burada Sabûhî mahlasıyla kaydedilen iki yazmadaki şiirler Tokatlı Sabûhî Ahmed Dede'ye aittir.

---

2 Sabûhî'nin şiirlerinin yer aldığı bu yazma divanı bizimle paylaşma lütfunda bulunan Ferhat Sürmeli'ye teşekkür ederim.

Sabûhî Divanı toplam elli bir varaktır. Divan, bir dîbâce ile başlamakta ve bu dîbâce manzum ve mensur kısımlardan oluşmaktadır. Bu kısımda beyit, mesnevi, kıta tarzında yazılmış şiirler yer alır. Dîbâce, süslü bir nesir üslubuyla yazılmıştır. Bundan sonra seher ve tuğra redifli 2 kaside gelmektedir. Divanın gazeller kısmında 105 gazel yer almaktadır. Diğer nazım şekilleriyle yazılan şiirlerin dağılımı ise şöyledir: 5 murabba, 2 kıt'a, 1 muhammes, 5 mesnevi, 11 müfred, 8 matla, 8 muamma.

1. 3. Sanatı

Kaynaklar Karamanlı Sabûhî'nin şiirle iştigâlini *"muktezâ-yı zarâfetdür"* şeklinde bir sebebe bağlar. Bu durumda Sabûhî büyük ihtimalle çevresinin etkisiyle şiir yazan kalem erbabındandır. Şairin böyle bir sebeple şiir yazması herhalde önemlidir. Çünkü buradan o devirde yaşayan zarâfet erbabının şiirle meşgul olduklarını anlayabileceğimiz gibi 16. yy.'da şiire dâir mevcut kabullerin de hangi yönde olduğunu çıkarabiliriz.

Kaynaklar, onun mahlasını alış sebebi üzerinde özellikle durur. Âşık Çelebi, şairin mahlasını alış sebebini "Der-i meyhânede bulmış fütûhı / Kadeh-peymâ kulun ya'ni Sabûhî" (Kılıç 2010/III: 1263) beytine bağlar.

Bazı nazire mecmualarında Karamanlı Sabûhî'nin şiirleriyle karşılaşmak mümkündür. Sabûhî'nin nazîrelerine Pervâne Bey Mecmuası ile Edirneli Nazmî'nin Mecma'u'n-Nezâirinde rastlamaktayız. Pervâne Bey Mecmuası'nda Sabûhî'nin 24 adet naziresi yer almaktadır. Nazirelerin yazıldığı şairler ve Sabûhî'nin nazîre sayısı aşağıdaki gibidir:

Şairin Adı	Sabûhî'nin Yazdığı Nazire Sayısı
Ahmed Paşa	3
Şeyhî	2
Mesihî	2
Necâtî Bey	4
Selmân-ı Kadî	1
Resmî-i Bursevî	2
Cem Sultan	2
Karamanlı Nizamî	1
Zâtî	2
Şevkî-i Selef	1
Usûlî	1

Şem'î Dede	1
Kemâlî	1
Tâli'î	1
Toplam	24

Tablo 1: Pervâne Bey Mecmuası'na göre Karamanlı Sabûhî'nin nazireleri

Şairin, Edirneli Nazmî'nin Mecmâ'u'n-Nezâirinde toplam 18 naziresi yer alır (Köksal 2012). Mehmet Fatih Köksal tarafından yayına hazırlanan Edirneli Nazmî'nin Mecmâ'u'n-Nezâirinde bu nazirelere işaret edilmiştir. Burada da şairin nazire yazdığı şairler ve nazire sayıları söz konusu bu kaynaktan hareketle aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Şairin Adı	**Sabûhî'nin Nazire Sayısı**
Ahmed Paşa	5
Necâtî Bey	1
Ulvî	2
Nizâmî	1
Ahmedî	1
Nesîmî	1
Atâyî	1
Ca'fer Çelebi	1
Şâmî	1
Şâhidî	2
Resmî	2
Toplam	19

Tablo 2: Mecmâ'u'n-Nezâir'e göre Karamanlı Sabûhî'nin nazire yazdığı şairler ve nazire sayıları

Pervâne Bey Mecmuası'nda Sabûhî'nin en fazla nazire yazdığı şair Necâtî Bey, Edirneli Nazmî'de ise Ahmed Paşa'dır. Bu durumda onun Necâtî Bey'den ve Ahmed Paşa'dan etkilendiğini söylememiz mümkündür. Zarâfet gereği şiir söyleyen bir şairin bu nazireleri, aslında bir bakıma şiir meclislerinde o devirde beğenilerek okunan şairlere de işaret etmektedir.

Tezkirelerde Sabûhî'nin edebî anlayışı ve gazelleri için bir yorum pek bulunmamaktadır. Sadece Hasan Çelebi Tezkiresi'nde şairle ilgili *"Muktezâ-yı*

zerâfetdür diyü şi're dahı sarf-ı himmet ve bezl-i evkât u sâ'at itmişdür" (Sungurhan 2009: 461) denmektedir. Buradan Sabûhî'nin zarafet gereği şiirle ilgilendiğini anlayabiliriz.

Görüldüğü üzere Sabûhî hakkında bilgi veren kaynaklar onun şiirleri ve sanatı hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmaz. Ancak, Karamanlı Sabûhî, zaman zaman şiiri hakkında kendisi değerlendirmelerde bulunur:

Sözde Sabûhî vasf-ı mey ü la'li yâd kıl
Vir şi'rüne selâset ü rengîn-edâlıg it (Divan: 10a)

Sabûhî, şiirlerinde bir divan şairinin ele aldığı konuların dışına pek çıkmaz. Bu durum onun, en güçlü dönemlerinden birini yaşayan klasik üslûbun etkisinde şiirler yazdığını göstermektedir. Onun, şiirlerinde zaman zaman felekten ve muhitinden şikâyet ettiğini görmekteyiz. Aşağıda yer verdiğimiz ve "Kimseden kimseye âlemde vefâ gelmezmiş" mütekerrir mısralı muhammesinin ilk bendinde yer alan dizeleri bunun tipik örneklerindendir:

Ey göñül geç bu cihāndan ki vefā gelmezmiş
Terk-i esbāb-ı ṭarab ḳıl ki ṣafā gelmezmiş
Cehd idüp bāḳīye sa'y it ki fenā gelmezmiş
Cān ḳulağına dirīġā bu nidā gelmezmiş
Kimseden kimseye 'ālemde vefā gelmezmiş (Divan: 17b)

Sabûhî'nin şiirlerinde mey, meyhâne, meykede, pîr-i mugan, mug-beçe, tolu, humar, şarâb-ı sâf, kadeh, bâde-i nâb, def-i gam, la'l, sabûh, nûş eylemek, bezm, müdâm, câm-ı Cem, safâ, meclis, sâkî, câm içmek, işret, ayag gibi işret terimleri ve bunu hatırlatan kelime ve terkipler sıkça geçmektedir. Hatta bir beytinde "Pîr-i mugāna mug-beçe pür itdi virdi kim / Toluda hürmet eylemez ogul atasına" (Gıynaş 2014/III: 590) diyen Sabûhî, bir mecliste olması muhtemel bir teamülden de bizleri haberdar ediyor gibidir. Bu gibi konuların sıkça işlenmesinin şairin mahlasıyla ve bu mahlası alış sebebiyle de bir ilgisi olduğu düşünülebilir. Şairin divanında 11b-12a sayfaları arasında ve bu yazıda onuncu sırada bulunan gazelinde bu türden kelime ve terkipleri topluca görmek mümkündür:

Sabûhî'nin şiirlerinde artık oturmuş, mazmunları yerli yerince söylenmeye başlanmış bir Klasik edebiyat manzarası vardır. Tezkirecilerin şiiri hakkında ketum davranmalarına rağmen, onun şiirleri hiç de göz ardı edilecek cinsten değildir. Aşağıda seher redifli kasidede geçen beyitler de mazmunların yerli yerince kullanılması, klasik şiir estetiğini duyuran anlam ve ses dünyası ile herhalde bu durumu örneklendirmektedir:

Beñzer getürdi nükhet-i zülfüñ ṣabā seḥer
Gülşende ḳıldı sünbül ile merḥabā seḥer

Ta'ẓīm idüp çemende aña serv-i ser-firāz
Ḫoş geldiñ ey ṣabā diyüp oldı dūtā seḥer

Gösterdi bil ne mu'ciz-i 'İsā nesīm-i ṣubḥ
Ḳıldı revān mürde-i ḫāke 'aṭā seḥer (Divan: 4b)

Sabûhî bir gazel şairidir. Onun divanında bulunan şiirlerin büyük bir kısmı gazellerden oluşmaktadır. Bu gazeller eski şiirimizin dikkat çekici örnekleri arasında sayılabilir. İyi bir eğitim gördüğü anlaşılan Sabûhî gazellerinde Arapça ve Farsça kelime ve terkipleri yerli yerince kullanır. Ayrıca şiirlerinde bazı âyetlere iktibas yapmaktadır. Sabûhî'nin bazı şiirlerinde tarihî ve gündelik bilgileri kullandığı görülür. Ayrıca onun şiirlerinde Türkçe bazı arkaik kelime ve eklere rastlandığı olur. Şairin aşağıdaki gazeli bu söylenenlere örnek gösterilebilir:

Firḳatüñ bīmārına ey dost visālüñdür 'ilāc
Ḥikmet-i Loḳmān-ıla ḳılmaz ṭabī'at imtizāc

Varlıġuñ şehrin ḫarāb idüp var ābād ol yüri
Şehr vīrān olsa andan kimsene almaz ḫarāc

'Ārıżuñ ve'ş-şems oḳur nūr-ı cebīnüñ ve'ḍ-ḍuhā
Ey ṣaçuñ ve'l-leyli ol leyle 'ıẕāruñdur sirāc

Bülbül-i gülzār-ı ma'nā ol ki anuñ nālesi
Nice nice şehlere terk itdürüpdür taḫt u tāc

Cevr ider dil-ber diyü ḳalbüñi ḳılma münkesir
Ey Ṣabūḥī cām içüp olma iñen nāzik mizāc (Divan: 11a)

Sabûhî şiirlerinde genelde lirik konular üzerinde yoğunlaşır. Bunun yanında şiirleri arasında bir hikmeti dile getiren beyitler de yok değildir. Sabûhî'nin şiirlerinde sosyal hayatla ilgili bazı unsurlara da rastlamak mümkündür. Aşağıdaki beyitte Sabûhî, abdalların görünüşünü konu edinmektedir:

Abdāl-ı pā-bürehne olup terk-i tāc ḳıl
'Ālem içinde başı açuḳ pādşālıġ it (Divan: 10a)

Sabûhî, şiirlerinde bazen inanışlara da temas etmiştir. Aşağıdaki beytinde seher vakitlerinde edilen duaların kabul edileceğine dair bir inanış dile getirilir:

Görse dīdāruñı Ṣabūḥī vaṣluñ eyler ārzū
Ṣubḥ vaḳtinde du'ālar müstecāb olmaḳ gerek (Divan: 21b)

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Sabûhî bir gazel şairidir. Nazire mecmualarında nazirelerinin yer alması onun döneminde hangi şairlerden etkilendiği

konusunda bir fikir edinmemize yardımcı olmaktadır. Onun buraya aldığımız gazelleriyle Pervâne Bey'in ve Edirneli Nazmî'nin nazire mecmularında yer alan gazelleri arasındaki farklara aşağıda yer verilmiştir.[3]

2. Gazellerinden Örnekler

1

[mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün]

Var pādişāh-ı 'ışḳ ḳapusında ol gedā
İsterseñ olasın iki 'ālemde pādişā

Mūsā durur ḫaṭuñ iki cāẕū o ġamzeler[4]
Geh zülfiñi 'aṣā düzedürler geh ejdehā

Devletlü baş ki anda vaṭan ṭuta kākülüñ
'İzzetlü ser ki aña düşe sāye-i hümā[5]

Āhumla gözlerüm ṣulayup pāk ider ḳapuñ
Reşk eylese 'aceb mi baña ebr ile ṣabā

Derd ile cān virürse Ṣabūḥī esirgemeñ
Hāy uyma dir iken n'içün uymazdı ol baña

2

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Cāna göster ḳaşlaruñ k'oldur hilāl-i 'ıyd aña
Ḳaşuñı 'arż it ki budur 'ālem-i tevḥīd aña

Kim ki terk-i tāc idüp bulmaz ta'alluḳdan ḫalāṣ
Ol ḳalender olımaz lāyıḳ degil tecrīd aña

Zülfünüñ küfrine her kim 'arż-ı īmān eylemez
Lāzım olur eylemek īmānını tecdīd aña

Bāde nūş itdükçe dil gülşende dil-dār olmasa
Ġonceler peykān olur şemşīr-i berg-i bīd aña

Yār elinden bu Ṣabūḥī bir ḳadeḥ nūş itdi kim
Cām-ı Cem ḳıldı ḥased reşk eyledi Cemşīd aña

3 Burada farklara işaret edilirken bazı kısaltmalar kullanılmıştır. Karamanlı Sabûhî Divanı KSD, Pervâne Bey Mecmuası PBM, Edirneli Nazmî'nin Mecmâ'u'n-Nezâiri ise MN şeklinde gösterilmiştir.

4 Mūsā durur ḫaṭuñ: Mūsā ḫaṭuñ ile PBM

5 düşe: düşer PBM

3

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Āsitānuñ Ka'be-i ehl-i ṣafādur Muṣṭafā
Ḳıble ḥaḳḳı-çün ruḫuñ nûr-ı ḫudādur Muṣṭafā

Ṭal'atuñ pür-nūrdur cānā yed-i Mūsā gibi
Kākül-i pür-çīnüñ anda ejdehādur Muṣṭafā

Kāmetüñ bir şem'-i kāfūr u ruḫuñdur şu'lesi
Rāstī uşşāḳa nūr-ı reh-nümādur Muṣṭafā

Ġamzenüñ her birisi bir kātil-i ḫūn-rīzdür
Gözlerüñ ḫod āşıḳa 'ayn-ı 'atādur Muṣṭafā

Ḳanlar aġlarsa Ṣabūhī derd-mendüñ n'ola kim
Nice demlerdür cemālüñden cüdādur Muṣṭafā

4

[mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün]

Lebüñ ḫayāli ile içdüm ol ḳadar mey-i nāb[6]
Ḫumār gitdi başumdan gözüme geldi şarāb

Cihānda zāhid ile 'āşıḳ ola mı hem-reng
Kişiye ṣoḥbet-i nā-cins çünki oldı 'aẕāb[7]

Rumūz-ı 'ışḳı ne bilsün faḳīh 'āşıḳa ṣor
Bu fenn[e] 'ālim olanlar virür su'āle cevāb

Yaḳardı sūz-ı derūnum cihānı ser-tā-ser
Eger bu dīde-i giryān irişüp urmasa āb

Ṣabūḥī her sözüm olursa n'ola mestāne
Gidüp ḫumār başumdan gözüme geldi şarāb

5

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Derd-mend ister beni çün kim ḥabīb
Eydüñüz terk-i devā ḳılsun ṭabīb

İl vefāya şād olur ben cevrüñe
Herkese ḳadrince irüşür naṣīb

6 içdüm ol ḳadar mey-i nāb: itdüm evvel kadrümi nâb MN
7 'aẕāb: 'itâb MN

Aġlasam yār açılur ruḫdan olur
Nite gülşende gül ile ʻandelīb

Hāy kāfir setr-i īʻmān eyleme
Zülfüñü gül ruḫlaruñ üzre ṣalup

6

[mefʻūlü mefʻāīlü mefʻāīlü feʻūlün]

Ey zülfi muṭarrā ruḫı zībā gözi āfet
Olduñ leb-i cān-baḫşuñ ile kān-ı melāḥat[8]

Ġam gelse dile fikr-i lebüñ kurtarur ey dost
Zīrā ki olur bāde ile def'-i melālet

Mānend-i perī ṭañ mı eger gā'ib olursa
Ol rūḥ-ı muṣavverde ki var bunca leṭāfet

Bir kūy iti ʻad iderimiş kendüsin aġyār[9]
Ol seg bu cihetden mi ḳılur bize ʻadāvet[10]

Meyl itse Ṣabūḥī ne ʻaceb bādeye ol kim
Tabʻında leṭāfet ola ẕātında ẓarāfet

7

[mefʻūlü fāʻilātü mefāʻīlü fāʻilün]

Göster dehān u laʻlüñi sükker-nümālıġ it
Çöz kākül-i müselselüñi dil-rübālıġ it

Abdāl-ı pā-bürehne olup terk-i tāc ḳıl
ʻĀlem içinde başı açuḳ pādşālıġ it

Şāh olmaḳ ister iseñ eger iki ʻāleme
Terk eyle varı dost yolında gedālıġ it

Gird-āba düşdi baḥr-i ġam içinde fülk-i dil
Ey Ḫıżr-ı pey-ḫuceste yitiş āşinālıġ it[11]

Sözde Ṣabūḥī vaṣf-ı mey ü laʻl-i yār ḳıl
Vir şiʻrüne selāset ü rengīn edālıġ it

8 Olduñ: Olduḳ PBM

9 ider: eyler PBM

10 ḳılur: ider PBM

11 āşinālıġ: dil-rübālıġ PBM

8

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Firḳatüñ bīmārına ey dost vaṣluñdur ‘ilāc[12]
Ḥikmet-i Loḳmān ile ḳılmaz ṭabī‘at imtizāc

Varlıġuñ şehrin ḫarāb idüp var ābād ol yüri
Şehr vīrān olsa andan kimsene almaz ḫarāc

‘Arıżuñ Ve’ş-şems oḳur nūr-ı cebīnüñ Ve’ḍ-ḍuḥā
Ey saçuñ Ve’l-leyl ü ol leyle ‘ıẕāruñdur sirāc

Bülbül-i gülzār-ı ma‘nā ol ki anuñ nālesi
Nice nice şehlere terk itdürüpdür taḫt u tāc

Cevr ider dil-ber diyü kalbüñi ḳılma münkesir[13]
Ey Ṣabūḥī cām içüp olma iñen nāzük-mizāc

9

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Meclise virsün ferāḥ bāde gidersün ġam ḳadeḥ
Devr-i güldür olmasun sāḳī elüñden kem ḳadeḥ

Ben şarāb-ı ‘ışḳ-ı ‘ālem-sūzıla sermest iken
Almamışdı destine bezm içre daḫı Cem ḳadeḥ

Nūş-ı cān olsun leb-i cān-baḫşuñ içdi ḳanumı
Ḳande var bunun gibi rengīn mey ü ḫurrem ḳadeḥ

Bezm-i ‘uşşāḳa niçün gelmezsin ey cān pāresi
Ḥasret-i la‘l-i lebüñle ḳan yudar her dem ḳadeḥ

Bu Ṣabūḥī dā’imā ṣoḥbetsüz olmaz sāḳiyā
Ġam muṣāḥib eşk-i ḫūnīnüm mey ü dīdem ḳadeḥ

10

[fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün]

Bu fenā dünyede ger isteriseñ rāḥat-ı rūḥ[14]
Ṣubḥ-dem yār-ı ṣafā-baḫş ile nūş eyle ṣabūḥ

Sākiyā ṣun mey-i gül-reng olalum mestāne
Tevbenüñ añma adın olmasa mānend-i naṣūḥ

12 vaṣluñdur: vaṣluñdan MN

13 ḳılma: itme PBM: münkesir: mün’akis MN

14 Bu fenā dünyede ger: Bu fenā evde eger PBM

Dāmenüñ dest açaldan alımazsın ey dil
Ḳadr ile Ādem olup ʿömr ile olursañ Nūḥ

Ey göñül var der-i mey-ḫāneyi daḳḳ it seḥerī
Ki nice baġlu ise andan irür fetḥ ü fütūḥ

Dürr-i dendānını naẓm eyle Ṣabūḥī yārüñ
Tā ola her ġazelüñ ḫūb ü kelāmuñ memdūḥ

11

[mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün]

Hicrüñle oldı ʿişretüm ey āfitāb telḫ
Sāḳī s̄aḳīl ü meykede teng ü şarāb telḫ

Yandı yaḳıldı döne döne ḥāl-i zāruma
Sūz-ı derūnumı görüp oldı kebāb telḫ

Bu derd ile nigār cemālinden oldı dūr[15]
Gül oda yaḳdı kendüsin oldı gül-āb telḫ

Laʿlüñ meyin ṣorana ḳadeḥ ṣunma sāḳiyā
Şīrīn-dehen nigāra yaraşmaz cevāb telḫ

Olmasa bir kişide Ṣabūḥī ḥużūr-ı ḳalb
Her ʿişret aña miḥnet olur her ḫoş-āb telḫ

12

[mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün]

Belā kūyunda ḳıldum ḫāne bünyād
Görenler didiler ḥaḳ ḳılsun ābād

Leb-i şīrīnüñe ben cān virelden
Añılmaz oldı iñen daḫı Ferhād

Ḳapusında beni ḳul eylemişdür
Bu berg-i nāzile ol serv-i āzād

Yüzüñ gören olur şād u feraḥ-nāk
N’ola ism-i şerīf olsa feraḥ-şād

Ṣabūḥī ʿışḳ-ı dil-berden uṣanmaz
Ki olmuşdur ġam u derdiyle muʿtād

15 nigār: dost KSD, dūst MN

13

[fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün]

Şāhdur çünki eyleyen bī-dād
İre mi kimseden göñül saña dād

Siḥr 'ilminde gözleri māhir
Ḥīle fenninde ġamzeler üstād

Ṣatılur çārsū-yı miḥnetde
Kimi dellāl-ı 'ışḳ ḳılsa mezād

Nār-ı hicrüñe ṣabr ider aġyār
Kāfir olur cehenneme mu'tād

'Işḳuñı muḥkem eyledüñ dilde
Bek olur kāfir urduġı bünyād

Bu Ṣabūḥī şarāba düşdi yine
H̱ırmen-i tevbeyi kılup ber-bād

14

[mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün]

Ġubār-ı ḫāk-i rehüñ tūtīyā-yı dīdemdür
H̱adeng-i ġamze-i mestüñ ḥużūr-ı sīnemdür

H̱adüñde ḫaṭṭuñı görsem ġamum olur efzūn
Egerçi sebze vü aḳarṣu dāfi'-i ġamdur

Revān olursa 'aceb midür eşk-i ḫūnīnüm
Ki pāy-ı servüñe yüz sürmedi nice demdür

Nesīm-i kākül-i miskīnüñ olmasa cānā
Çemende bād-ı ṣabādan es̱er baña semdür

Geçerse 'ömr-i 'azīzüñ figān u nāleyle
Ṣabūḥī ġam yeme bu da bir özge 'ālemdür

15

[mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün]

Cefāsı dil-berüñ 'ayn-ı vefādur
Belā vü derdi 'uşşāḳa devādur

Benüm ḳıblem varup Ka'be ḳapuñda
İşigüñe yüzüm sürmek ṣafādur

Vefā ḳıl ben faḳīr ü müstemende
Zekāt-ı genc-i ḥüsnüñe sezādur

N'ola aḥvālime acırsa deryā
Gözümüñ yaşı ile āşinādur

Ṣabūḥī aġlar idi dil-berinden
İñen bī-raḥm u iñen bī-vefādur

16

[mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün]

Ḫayāl-i ḫāl ü ruḫsāruñla yanmış nice dāġum var
Gülinden lālesinden baġ u ṣaḥrānuñ ferāġum var

Serīr-i 'ışḳda ol şāh-ı gerdūn-iḳtidārum kim
Ḥicāb-ı eşk-i çeşmden ḳurulmuş bir otāġum var

Şerār-ı nār-ı 'ışḳuñ 'arş-ı dilde s̱ābit olaldan
Benüm ḫūrşīd ü meh gibi nice yanar çerāġum var

Saña ey ḫˇāce bāzār-ı cihānuñ cümle esbābı
Benüm milk-i fenāda ne alup ne ṣatacaġum var

Ṣabūḥī zülfi içre çehre-i yāri görüp dir kim
Şeb-i deycūr içinde meh gibi bir yüzi āġum var

17

[mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün]

Didüm dil-dāra tīġuñ ḳūt-i cāndur[16]
Hemān aldı ele kim der-miyāndur

Kimüñle cenk ider bu çeşm ü ebrū
Elinde dā'imā tīr ü kemāndur

Maḥallüñde gice ḫˇāb itmek olmaz
Seḥer olunca feryād u fiġāndur

Diler çün ḫançer ü tīġuñ dil ü cān
Ki minnetdür bular hod der-miyāndur

Seg-i kūyum dise bir kez Ṣabūḥī
Eger ta'ẓīm ise saña hemāndur

18

[fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün]

N'ola āşüfte vü şūrīde olursa dilümüz
Çün ezel 'ışḳ ile taḫmīr olınupdur gilümüz

16 Bu mısrada vezin bozuk.

Biz sipāhī olalı ‘ışḳ ile tīmār-ı ġama
Āhumuz bād-ı hevā derd [ü] belā ḥāṣılımuz

Mihr-i ruḫsāruña irerdi göñül ẕerre-mis̱āl
Olmasa zülf-i perīşānuñ eger ḥāyilümüz

Ṣoralum la‘lüñe Ḳānūn [u] Şifā mes’elesin[17]
Olmadı ḥikmet-i Loḳmān ile ḥal müşkilümüz

Cānib-i şāh-ı cihāndan ger ola ḥüsn-i semā‘[18]
Ey Ṣabūḥī ola bir bülbül-i gūyā dilümüz

19

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Her kişi dil-ber sevüp cām içmege ḳıldı heves
Vā‘iẓā gūş eylemez kimse naṣīḥat sözi kes

Cām-ı ‘ışḳı nūş idüp ‘alemde bī-bāk ol yüri
Bāde-i şevḳ ile mest olana daḫl itmez ‘ases[19]

Sāye ṣalsañ ey hümā-yı ‘izz ü devlet üstüme
Himmetüm pervāzına olmazdı ‘anḳā bir meges

Fehm iderdüñ ney gibi baġrum delüp zār olduġum
Ġūş ideydüñ nāle vü feryād u āhım bir nefes[20]

Ḫaste ‘āşıḳ çekdi raḫtı bī-nefes ḳaldı hemān
Ey ṭabībüm gel yitiş görsün seni cān bir nefes[21]

Ey Ṣabūḥī zülf ü la‘linden perīşān oldı dil
Ṭaġıdurlar ‘aḳlı cem‘ olsa hevāyile heves[22]

20

[fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün]

Gül şüküfte ġonceler ḫandān u bülbül zār imiş
Kūy-ı dil-ber bāġ-ı cennet gibi bir gülzār imiş[23]

Pest ü a‘lā her kişinüñ himmeti ḳadrincedür
Zāhidüñ maḳṣūdı cennet ‘āşıḳuñ dīdār imiş[24]

17 Ṣoralum: Ṣoraram PBM.
18 Cānib-i şāh-ı cihāndan ger ola ḥüsn-i semā‘: Āh ü efġānumı gül gibi eger gūş ide yār PBM.
19 şevḳ: ‘ışḳ PBM.
20 ideydüñ: iderdüñ MN; Beyit PBM’de yok.
21 Beyit KSD’de ve MN’de yok.
22 ‘aḳlı: ‘aḳlumı MN
23 Kūy-ı: Gördi PBM
24 maḳṣūdı: fikrinde.

Çārsū-yı ʿışḳda kim dir ki bulınmaz metāʿ
Derd alup cānlar ṣatarlar bir ʿaceb bāzār imiş[25]

Kimi aglar kimi iñler kimisi feryād ider[26]
Kūy-ı dil-berde be hey ʿāşıḳ temāşā var imiş

Bāde-i laʿlüne cān virür Ṣabūḥī dil-berüñ
İçmez oldum didügi yārān ʿabeŝ inkār imiş[27]

21

[feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün]

Virdi dil naḳd-i hayātı leb-i cānāna ʿIvaż
Cān olur çünki cihān içre yine cāna ʿIvaż

Derdüñi yanmaġıla ḳılma vefā ümmīdin
Hīç olur mı ki ola āteş-i sūzāna ʿIvaż

Sīm-i eşki döke ṣaça yoluña ḫarc itdüm
Görmedüm ḥabbece ol genc-i firāvāna ʿIvaż

Her ṭolu başına bir būse gerekdür sāḳī
Cān virür her kişi ol laʿl-i Bedaḫşāna ʿIvaż

Ey Ṣabūḥī gözümüñ yaşına raḥm itmedi yār
Kimsene virmedi bu dünyede yārāna ʿIvaż

22

[mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün]

Göñül ki laʿl-i lebüñden ḳılur piyāle ṭamaʿ
Şu teşnedür ki ider çeşme-i zülāle ṭamaʿ

Biliyle zülfi içün ḳıldum anca ince ḫayāl
Belī ḳılur şu ki şāʿir ola ḫayāle ṭamaʿ

Dehān-ı dil-bere cān virmek ile ṣulḥ itdüm
Daḫı o ġamze-i ḫūn-rīz ider ḳıtāle ṭamaʿ

Ḫayāl-i ḫālüñile dilde toḫm-ı mihr ekdüm
Lebüñ ṣafāsına ḳıldum şarāb-ı āle ṭamaʿ

ʿArūs-ı dehre göñül virme baḳma zīnetine
Ṣabūḥī merd iseñ itme bu pīr-i Zāle ṭamaʿ

25 ṣatarlar: sat[ıl]r MN.
26 Kimi: Kimisi PBM; kimisi: kimi PBM.
27 İçmez: Açmaz MN.

23

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Olımaz bir laḥẓa göñlüm la'l-i dil-berden ırāġ
Ṭūṭī-i şīrīn-kelām olur mı şekkerden ırāġ

Ey göñül dünyā eger senden ḳaçarsa itme 'ayb
Köhne zendür lā-cerem olmaḳ gerek erden ırāġ

Sāye ṣalsañ n'ola ben ḫāk-i ża'īfiñ üstüne
Sāye-i serv olmadı çün kim şehā yerden ırāġ[28]

Göreli serv-i ser-efrāzı kenār-ı ābda
Olmadı ḳaddüñ ḫayāli dīde-i terden ırāġ

Bu Ṣabūḥī men' olınmaz bādeden maḫmūr ile
Teşne-dil olur mı hergiz āb-ı kevŝerden ırāġ

24

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Gülşen-i dehr içre isterseñ göñül ġamdan ferāġ
Ġonçe-leb bir serv-ḳāmetle ḳoma elden ayāġ

Seyr-i gülzār eylesem zülf ü ruḫuñsuz dostum
Dāġ olur her berg-i gül her tār-ı sünbül bend ü bāġ[29]

Bī-sütūn-ı ġam tenüm bu tāze dāġum lāledür[30]
Oldı ben Ferhād'a ey Şīrīn-dehen ṭaġ üsti bāġ

Ka'be-i kūyuña ey Mıṣr-ı melāḥat gitdi dil
Bu meŝeldür kim degüldür 'āşıḳa Baġdād ırāġ

Bu Ṣabūḥī ḫastenüñ cānā ṣorarsañ ḥālini
Çeşm-i maḫmūruñ miŝāli gāh ṣayru gāh ṣaġ

25

[mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün]

Çemende bülbüle ezhār ḳıldılar teklīf
Ki her seḥer şeh-i gül vaṣfın eyleye ta'rīf

Dehān-ı ġonceden aldı ḫaber nezāketile
Hezār luṭf u ṣafāyıla eyledi tavṣīf

[28] yerden: benden MN

[29] berg-i gül her tār-ı sünbül: berg-i sünbül tāze güldür PBM

[30] tenüm: benem

Hevāsı sünbülünüñ mürdeler ḳılur iḥyā
Nesīm-i sīne-küşāyile beñzer oldı ḥarīf

Ne salṭanat hevesi ne hevā-yı bāġ-ı behişt
Bu künc-i miḫneti bir kerre eyleseñ teşrīf

Hisābsuzdur efendi benüm saña ʻışḳum
Cefā vü cevrüñi tażyīf ḳıl gerek tażʻīf

Güzel yigitlere ḳul oldı bādeye bende
Ṣabūḥiye bu cihetden dinildi ʻAbd-i Ẓarīf

26

[mefʻūlü fāʻilātü mefāʻīlü fāʻilün]

ʻIşḳuñ risālesini oḳurken sebaḳ sebaḳ
Āh eyledüm ki yandı risālem varaḳ varaḳ

Ebrūlaruñ ḫayālüme geldikçe ṣanuram
Gūyā ki bu hilāldür olmuşdur iki şaḳ

İster żiyāfet eyleye cānā seni baḥār
Gülşende güller olduğu budur ṭabaḳ ṭabaḳ

Ḫūn-ı cigerle ʻālemi ṭoldurdı gözlerüm
Eṭrāf āsumānī şehā ṣanmaġıl şafaḳ

Geçdi Ṣabūḥī meykede ṣadrına şāh-vār
Terk itdi cāh u manṣıbını oldı oturaḳ

27

[fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün]

Dest-i üstād-ı ezelden oldı çün bünyād ʻışḳ
Evvelā vīrāne göñlüm eyledi ābād ʻışḳ

Bir muʻallim-ḫāne olmuşdur binā-yı kāʼināt
Diller eṭfāli aña şākirddür üstād ʻışḳ

Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat olup irer maḳṣada
Kimi ḳılsa ḫānḳāh-ı dehrde irşād ʻışḳ

ʻĀḳıbet vuṣlat şarābın içirüp mesrūr ider
Her kimi kim derd ü miḥnetle ḳılur nā-şād ʻışḳ

Boynı baġlu ḳul idinmişdi beni ḥırṣ u hevā
Ḥamdülillāh devletüñde eyledi āzād ʻışḳ

Bādeye düşdüm Ṣabūḥī şevḳ-i laʻl-i yār ile
Eyledi ḥayfā ki tevbem ḫırmenin ber-bād ʻışḳ

28

[fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün]

Mürde cisme gele iy rūḥ-ı revānum cān ol
Ḫüsrev iseñ n’ola dervīş evine mihmān ol

Cürm ü ‘iṣyānile taḥṣīl olınan yüz ḳarasın
Āb-ı raḥmetle yumaḳ isteriseñ giryān ol

Teng ü tār oldı firāḳuñla bu çetr-i eflāk
Berü gel pādişehüm taḫt-ı gönülde ḫān ol

Ḳoma ol Yūsuf-ı gül-çihre işigin elden
Ey göñül ‘izzet ile var Mıṣır’a sulṭān ol

‘Iyd-ı vaṣlına irişmek diler iseñ yārüñ
Ey göñül ka‘be-i ḳūyına varup ḳurbān ol

Ṣubḥa dek her gice bülbüllerin efgān itsün
Dā’imā gül gibi ey ġonce-dehen ḫandān ol

Mümkin olmadı nigārıyla Ṣabūḥī ide ‘ıyş
Görem ey iki ayaḳ bāde seni kim kān ol

29

[mef‘ūlü fā‘ilātün mefā‘īlü fā‘ilün]

Her kim ki sen ‘Alī-ṣıfatuñ Ḳanberi degil
Yoḳ gerdeninde ṭavḳ-ı rıżā Ḥayderī degil

Bir baḥr-i ‘ışḳa fülk-i dil olmuşdur āşinā
Keştī-i Nūḥ’ı ġarḳ ider İskender’i degil

Elmās-ı eşkümi ideli la‘l-i āb-dār
Kim dir bu dür-feşānlaruma cevheri degil

Didüm vaṭan idindi maḥallüñde müdde‘ī
Ḫışm eyleyüp didi ḳoy a anuñ yeri degil

Kimüñ gerekse irmez eli çīn-i zülfüne
Ṣayd-ı hümā-yı ‘izz ü şeref serserī degil

La‘lüñ ḳatında şehdi nice çeksün iştihā
Ḥelvādur ol egerçi velī sükkerī degil

Virür ṭalāḳ pīrezen-i dehre ‘āḳıbet
Ṣanmañ Ṣabūḥī’yi ki sözünüñ eri degil

30

[mef‘ūlü fāilātü mefā‘īlü fā‘ilün]

Şol ‘āşıḳuñ ki ḫıżr-ı ḫaṭuñ rehberi degil
İskender ise ẓulmet-i ġamdan berī degil

Ey sālik aç gözüñ ṭaleb-i çeşme-i ḥayāt
Ḫıżr'ı düşürdi ẓulmete İskender'i degil

Virdi ġamuñla seyl-i fenāya bu 'ālemi
Kimdür diyen ki merdüm-i eşküm çeri degil

Aġyārı sür cenāb-ı refī'iñde ṭurmasun
Göge çıḳan Mesīh'dür ey meh ḫarı degil

Teşbīh olındı la'lüñe çün kim şarāb-ı nāb
Sāḳī Ṣabūḥī bāde içer kevs̱eri degil

31

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Bir gice tā ṣubḥ olunca yāri añdum aġladum
Āşıḳı terk eyleyen dil-dārı añdum aġladum

Gülşen-i kūyuñda bülbül gibi feryād itdigüm
Ol boyı serv ü yüzi gülzārı añdum aġladum

Bir demidi nāz eylerdi nigārum ben niyāz
Yār ile ol itdügüm bāzārı añdum aġladum

'Aḳl u ṣabrum hānümānın tārmār idüp giden
Zülfi ser-keş gözleri Tātārı añdum aġladum

Ey Ṣabūḥī firḳat-i dil-berde her gün her gice
Ḳılduġum derdile āh u zārı añdum aġladum

32

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Nār-ı 'ışḳuñ çıḳmaya hergiz derūn-ı sīneden
Şerḥa şerḥa rīze rīze çāk çāk olursa ten

Gitdi egnümden ḳabā başdan külāh abdāl-veş
Sīnem üzre penbe-i dāġum olupdur pīrehen

Ḍarb-ı tob-ı āhdan ey ḫüsrev-i çābük-süvār[31]
Ḳalmadı bu ḳal'a-i dilde yıḳılmadıḳ beden[32]

Sensüzin seyr eylesem gülşende ey Ṭūbā-ḫırām
Gözlerüme ġonce peykān görinür ḫançer diken

Ey Ṣabūḥī dilde cānānuñ ḫayāl-i kāküli
Ejdehādur kim bu vīrān şehri ḳılmışdur vaṭan

31 Ḍarb-ı: Zaḫm-ı PBM

32 yıḳılmadıḳ: yıḳmadıḳ KSD

33

[fe'ilātün mefā'ilün fā'ilün]

Seyl-i eşkümden ey nigār ṣaḳın
Ḳanlu ṣudur bu cūy-bār ṣaḳın

'Āşıḳa ḫˇor baḳma ḫāk görüp
Hemser-i şāh olur ġubār ṣaḳın

Ḳoma elden ayāġı meclisde
Başuña çıḳmasun ḫumār ṣaḳın

Baḥr-i eşk-i raḳībe aldanma
Nāgehān etmesün kenār ṣaḳın

Sür Ṣabūḥī sefīne-i ḳadeḥi
Ele girmez bu rūzigār ṣaḳın

34

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Kimsenüñ göñlü ṣu gibi ḫadd-i yāra aḳmasun
Kimseler cān-ı 'azīzin nār-ı hicre yaḳmasun

Serv-veş āzāde olmaḳ isteyen bu bāġda
Gerdenine bir gülüñ sünbül ṣaçını taḳmasun

Sāyebān it zülf-i miskīnüñ 'ıẕāruñ üstine
Āteş-i ruḫsāruñ ey meh-rū cihānı yaḳmasun

Rūze-i hicrüñ çeküp ister visālüñ 'ıydını
Bu Ṣabūḥī sen hilāl-ebrūya nice baḳmasun

35

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Yüz yumazdı güldügince dā'imā gülzāra ṣu
Öykünelden çoḳ ṣafā kesb itdi ḫadd-i yāra ṣu

Mihr ile māhı ṭutılmış ṣanmañuz inmiş durur
Ḥasret-i yār ile çarḫuñ gözlerüne ḳara ṣu[33]

Tāc-ı şāh u bār-gāh-ı ḫüsrevīdendür nişān
Bu ḥicāb-ı eşk-i çeşmi ṣanmañuz bir çāre ṣu[34]

33 Ḥasret-i yār: Hecr-i dil-dār PBM
34 Beyit PBM'de yok.

Eşk-i çeşm ü āh-ı sūzānum görüp Ferhādveş
Başladılar nāleye ḳūh ü figān u zāra ṣu

Sāḳiyā mecrūḥdur göñlüm gider mey ṣunmaġıl
Bilme misin anı ey meh-rū ki sevmez yāre ṣu[35]

Bir dem içinde yaḳardı iki ʻālem milkini[36]
Urmasaydı gözlerüm bu āh-ı āteş-bāra ṣu

Teşne-dildür bu Ṣabūḥī ḫaste tīġ-i dil-bere
Bilür iken sūdmend olmaduġın bīmāra ṣu

36

[fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün]

Bu dil-i dīvāne kim ruḥsāruñ eyler ārzū
Bülbül-i şūrīdedür gülzāruñ eyler ārzū

Merdüm-i eşküm reh-i ʻışḳuñda yüzi üstine
Sürünüp ṣular gibi dil-dāruñ eyler ārzū

Kūh-ı ʻışḳa ḫüsrev-i Ferhād olupdur bu göñül
Laʻl-i şīrīn şekker-i güftāruñ eyler ārzū

Būse alup yārdan cānuña ḳaṣd eyler raḳīb
Ey göñül ṣanma leb-i dil-dāruñ eyler ārzū

Leblerüñ cāmın dirīġ etme Ṣabūḥī bendeden
Sāḳiyā çün laʻl-i şekker-bāruñ eyler ārzū

37

[mefʻūlü fāʻilātü mefāʻilü fāʻilün]

Naḳş eyleyen bu şemseyi saḳf-ı zebercede[37]
Ruḫsār-ı vechüñ eylemiş evvel müsevvede

Rūzı ne ise irişür elbette her gice
Yā rızḳ içün nedür gice gündüz bu ʻarbede

Miske irişdi silsile-i zülf ü kākülüñ
ʻİsā-lebüñ ḥadīs̱i nüfūs-ı mücerrede

Urdı göñül vilāyetini leşker-i ġamuñ
Gelmiş degül cihāna benüm gibi ġam-zede[38]

35 PBM'de bu iki beyit takdim tehirli.
36 iki ʻālem milkini: ʻālemüñ hep raḫtını PBM
37 saḳf-ı: ṭāḳ-ı PBM
38 benüm: yaşum PBM

Pīr ü cevān u müflisi ḫˇāce ider müdām
Bir gizlü gencdür be Ṣabūḥī bu meykede[39]

38

[fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

Āh kim göñlüñde feryādum benüm yir itmedi
Ṭaşlara kār itdi āhum saña te'ŝīr etmedi

Dostlar dīvāne olduġum benim 'ayb eylemen
Yār pür-çīn kākülün boynuma zencīr etmedi

Göñlümi bir yār-i bī-raḥma giriftār eyledi
Ḳatlüme bu çarḫ-ı ẓālim yaḫşi tedbīr etmedi

Kāfir olsun ol ki zünnār-ı maḥabbet baġlayup
Sen büt-i sīmin-beri gönlünde taṣvīr etmedi

Ey Ṣabūḥī göñlüñi ḳurtarımazsın 'ışḳdan
Kimsene 'ālemde çün taḳdīri tağyīr etmedi

39 gencdür be: genc oldı PBM

Kaynaklar

Çelebioğlu, Âmil (1994). *Kânûnî Sultân Süleymân Devri Türk Edebiyatı*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Sabûhî, *Dîvân-ı Sabûhî*, Medine Şeyhülislam Arif Hikmet Bey Kütüphanesi, Numara: 811157.

Gıynaş, Kâmil Ali (Haz.) (2014). *Pervâne b. Abdullah, Pervâne Bey Mecmuası, 3 Cilt,* İstanbul: Akademik Kitaplar Yayınları.

İpekten, Haluk vd. (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Kayabaşı, Bekir (1997). *Kâf-zâde Fâizî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı,* yayımlanmamış doktora tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.

Kılıç, Filiz (Haz.) (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.

Köksal, Mehmet Fatih (2007). "Sabûhî". *Türk Dünyası Edebiyatçılar Yazarlar ve Şairler Ansiklopedisi*, C. 7, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, s. 398.

Köksal, Mehmet Fatih (2012). *Edirneli Nazmî*, *Mecma'u'n-Nezâ'ir,* Ankara: Kültür Bakanlığı. (Erişim Tarihi: 08.04.2017).

Köksal, Mehmet Fatih (2014). "Sabûhî", http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com. (Erişim Tarihi: 08.04.2017).

Kurnaz, Cemal (2011). *Muhteşem Yüzyıl Edebiyatı*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.

Riyâzî, *Riyâzü'ş-Şu'arâ*, Atatürk Kitaplığı, Nuruosmaniye. Numara: 3724. vr. 95a-95b.

Sungurhan Eyduran, Aysun (Haz.) (2009). *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Ankara: Kültür Bakanlığı. (E-kitap Erişim Tarihi: 09.04.2017).

Sungurhan Eyduran, Aysun (Haz.) (2008). *Beyânî, Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Ankara: Kültür Bakanlığı. (E-kitap Erişim Tarihi: 08.04.2017).

Tuman, Nail, (2001). *Tuhfe-i Nâ'ilî Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, C. II, Haz.: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı, Ankara: Bizim Büro Yayınları.

ABSTRACT

16th Century Poets Karamanlı Sabuhi and Some Gazels

Sabûhî is a divan poet living in the 16th century. He lived in Kanuni Sultan Süleyman period. According to the knowledge given by the literary historians, he is from Karaman and his real name is Abdullah. There are no sources in the sources of poetry's birth and death history. Hasan Çelebi says that the poet calls himself Abdi-i Zarif. Beyani says that the poet is gracious. Sabuhi was well educated and found in various places as a professor. He was the subject of Hayrüddin Hace from the chiefs of Kânuni Sultan Süleyman of and served in the medreses in various parts of Anatolia. These places include Amasya and Kütahya. We learn from the sources that some of the well-known scholars and poets are around Sabûhî and that he himself has joined the parliament of such poets, scholars, and some statesmen. Among these are Asik Çelebi and Seydî Ali Reis. It is stated that there is a divan in poet's sources. This article will focus on the life of Karaman Sabuhi from the 16th century poets and the gazels that have not yet been studied on.

Keywords: Karamanlı Sabuhi, classical Turkish poem, gazel, nazire.